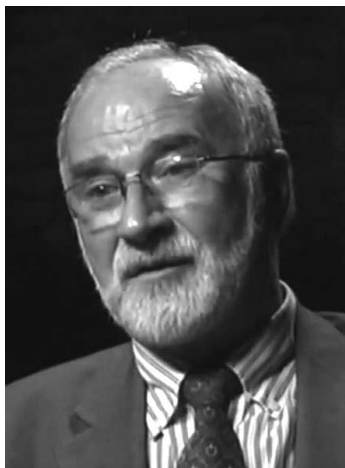

Eugeniusz Śliwiński
Akademia Nauk Stosowanych
im. Jana Amosa Komeńskiego w Lesznie

Eugeniusz Matyjas (1952–2023)

Eugeniusz Stanisław Matyjas, prawnik, działacz opozycji w okresie PRL, w latach 1990–1994 wojewoda leszczyński. Urodził się 3 maja 1952 r. w Kłodzku w rodzinie Wincentego (z zawodu szewca) i Anieli z domu Boruta. Miał dwie siostry: Halinę ur. w 1948 r. (mieszka w Belgii) i Beatę ur. w 1966 r. (mieszka w Lesznie). Skończył Szkołę Podstawową nr 1 w Kłodzku oraz miejscowe Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Chrobrego, do którego uczęszczał w latach 1967–1971. Studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego, gdzie obronił w 1975 r. magisterium.

Po studiach, od 1 grudnia 1975 do 31 stycznia 1977 r., pracował jako stażysta (pracownik ekonomiczny) w Doświadczalnym Zakładzie Produkcji Pasz w Borowie (ob. Zakład INCO, produkujący chemię gospodarczą). Korzystając z propozycji kolegi ze studiów Romualda Szeremietiewa, który zrezygnował z prowadzenia leszczyńskiego Oddziału Stowarzyszenia PAX, przeniósł się do Leszna i od 1 lutego 1977 r. do 4 lipca 1981 r. pełnił funkcję Przewodniczącego Oddziału Wojewódzkiego Stowarzyszenia PAX w Lesznie (członek PAX-u od 1975 r.). Współpracował z dziennikiem katolickim „Słowo Powszechne”¹. Od 1978 r. działał w opozycji.

¹ Archiwum Państwowe w Lesznie (dalej: APL), Urząd Wojewódzki w Lesznie, sygn. 642, *Matyjas Eugeniusz – Wojewoda Leszczyński; Stowarzyszenie „PAX” 1945–1985; informator*, Warszawa 1985, s. 213.

We wrześniu 1980 r. wstąpił do NSZZ „Solidarność”, współorganizując Komisję Zakładową w Stowarzyszeniu PAX. Wspierał utworzenie leszczyńskiego Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego (MKZ) NSZZ „Solidarność”. Formalnie powstał on 27 października 1980 r. w Domu Oświaty Zdrowotnej na spotkaniu przewodniczących komitetów zakładowych z terenu Leszna, Rawicza i Wschowy. Na przewodniczącego MKZ wybrano Stanisława Chojckiego, lekarza stomatologa z Rydzyny. Na tymczasową siedzibę Eugeniusz Matyjas udostępnił lokal PAX przy ul. Słowiańskiej nr 55, a do nowego lokalu przy ul. Bolesława Chrobrego nr 21 MKZ przeprowadził się ostatecznie 1 lutego 1981 r. Dzięki wydanej pomocy pracowników oddziału PAX udało się wydać pierwszy numer pisma MKZ – „Solidarność Leszczyńska” w nakładzie 800 egzemplarzy już 11 listopada 1980 r.²

W dniu 16 lutego 1981 r. MKZ podjął uchwałę o powołaniu Społecznego Komitetu Funduszu Adaptacji Budynku Urzędu Wojewódzkiego na Zespół Poradni i Przychodni Specjalistycznych (tzw. Pentagonu). Na przewodniczącego Komitetu wybrano Eugeniusza Matyjasa. Sprawa przeznaczenia tego budynku wywoływała wiele dyskusji i kontrowersji, które ostatecznie zakończyło wprowadzenie stanu wojennego 13 grudnia 1981 r.³ Nieco wcześniej, 4 lipca 1981 r. w Domu Kultury przy ul. Bolesława Chrobrego odbył się I Walny Zjazd Delegatów z regionu leszczyńskiego. Przybyło 283 delegatów reprezentujących 150 komisji zakładowych. Po 16-godzinnych obradach i burzliwej dyskusji na przewodniczącego Zarządu Regionu Leszczyńskiego wybrano Eugeniusza Matyjasa (z tego tytułu został członkiem Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”). Wybrano także delegatów na Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność”. Zostali nimi: Eugeniusz Matyjas, Bronisław Lachowicz, Jan Grobelny i Marek Małachowski⁴.

Od 22 października 1981 r. trwał strajk powszechny w województwie zielonogórskim spowodowany konfliktem w Zakładzie Rolnym w Lubogórze należącym do Kombinatoru PGR w Świebodzinie. Do jego rozwiązania Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność” powołała specjalną grupę negocjacyjną do rozmów z komisją rządową w składzie: Józef Patyna i Ryszard Iwan z Regionu Śląsko-Dąbrowskiego, Jan Seń z Regionu Dolny

² W. Handke, *Solidarność Region Leszczyński 1980–2005*, Leszno 2005, s. 17–28; E. Śliwiński, *W 25 rocznicę leszczyńskiej Solidarności*, informator wystawy, Muzeum Okręgowe w Lesznie, Leszno 2005, s. 10–14.

³ W. Handke, *Solidarność...*, s. 34–35 (obecnie w tym budynku mieści się Akademia Nauk Stosowanych im. J.A. Komeńskiego).

⁴ *Ibidem*, s. 48–56; E. Śliwiński, *W 25 rocznicę...*, s. 18–22; Z. Maj, *Pierwsze walne zebranie delegatów „Solidarność Leszczyńska”*, nr 18 z 18 VII 1981 r.

Śląsk i Eugeniusz Matyjas z Regionu Leszczyńskiego. Grupa negocjacyjna przebywała w Zielonej Górze aż do zawieszenia strajku 13 listopada 1981 r. Dzięki nawiązanym wówczas kontaktom przez Eugeniusza Matyjasa „Solidarność Leszczyńska”, od nr 24, była drukowana w Poligrafii Związkowej Zarządu Regionalnego w Zielonej Górze⁵.

W dniach 11-12 grudnia 1981 r. zebrała się w Gdańsku Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność”, a w jej obradach uczestniczył także Eugeniusz Matyjas. Wracał z Gdańska w nocy z 12/13 grudnia pociągiem. Po przyjeździe do Leszna został internowany i przewieziony do Ośrodka Odosobnienia w Ostrowie Wielkopolskim, gdzie przebywał do 6 stycznia 1982 r. Następnie został przewieziony do podobnego ośrodka w Głogowie. Uczestniczył w 14-dniowej głodówce protestacyjnej. Podczas internowania oficerowie SB w trakcie prowadzonych z nim rozmów i stosowanych form psychicznego szantażu uzyskali od niego oświadczenie wzywające działaczy „Solidarności” do niepodejmowania działań sprzecznych z dekretem o stanie wojennym. Oświadczenie to opublikowano następnie w środkach masowego przekazu. Z internowania zwolniono go 30 marca 1982 r.⁶

Od 15 marca 1983 r. Eugeniusz Matyjas został też formalnie zwolniony z Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej. W okresie 1983–1986 miał trudności ze znalezieniem stałej pracy. Od 13 czerwca 1983 r. do 30 listopada 1984 r. był pracownikiem fizycznym w Zakładzie Rzemieślniczym – Wytwórnia Opakowań oraz Ślusarstwo Ignacego Kaszuby w Lesznie⁷. W tym czasie stale interesowała się nim SB, która skutecznie zniechęcała kolejne firmy do zatrudnienia go. W takich warunkach prowadzenie działalności związkowej było bardzo utrudnione. Eugeniusz Matyjas organizował kolportaż prasy drugiego obiegu i współpracę ze strukturami NSZZ „Solidarność” w Poznaniu i Wrocławiu. Był współorganizatorem (we współpracy z Duszpasterstwem Ludzi Pracy przy klasztorze księży filipinów k. Gostynia) Funduszu Pomocy Poszkodowanym im. ks. Jerzego Popiełuszki, działalności samokształceniowej oraz Pielgrzymek Ludzi Pracy na Jasną Górę. Był wielokrotnie zatrzymywany i przesłuchiwany.

Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”, któremu przewodniczył, ujawniło swoją działalność 13 grudnia 1986 r. Poza pismem

⁵ W. Handke, *Solidarność...*, s. 65; P. Zwiernik, „Konflikt w Kombinacie PGR w Lubogórze X-XI 1981”, <https://encysol.pl>encyklopedia>hasla-rzeczowe>1> (dostęp: 7 VIII 2023).

⁶ R. Terlecki, „*Solidarność. Dekada nadziei 1980–1989*”, Warszawa 2010, s. 67; E. Śliwiński, *W 25 rocznicę...*, s. 24 (oraz informacje własne); W. Handke, *Solidarność...*, s. 92–93, 154.

⁷ APL, Urząd Wojewódzki..., sygn. 642.

skierowanym do władz wojewódzkich ukazał się kolejny numer „Solidarności Leszczyńskiej”. Inicjatywa ta zakończyła się przeprowadzeniem rozprawy administracyjnej w Urzędzie Wojewódzkim w Lesznie, w wyniku której „zakazano działalności tzw. Prezydium Zarządu Regionu NSZZ «Solidarność» w Lesznie”. Kolejne ujawnienie działalności Tymczasowego Zarządu Regionu miało miejsce w 1988 r. Po kilku bezrobotnych latach Eugeniusz Matyjas został zatrudniony 15 sierpnia 1986 r. w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji w Lesznie na stanowisku starszego inspektora organizacyjnego. Był tam współorganizatorem Tymczasowej Komisji Zakładowej „Solidarności” oraz organizatorem strajku w 1988 r. Pracował w tym zakładzie do 15 stycznia 1990 r.⁸

Po ustaleniach Okrągłego Stołu (6 lutego – 5 kwietnia) dotyczących wolnych wyborów w czerwcu 1989 r. Tymczasowy Zarząd Regionu „Solidarność” w Lesznie przystąpił do organizowania Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Regionu Leszczyńskiego. Jako kandydata na senatora KO zaproponowano Eugeniusza Matyjas, jednak nie uzyskał on akceptacji komisji działającej przy Lechu Wałęsie. W tym czasie brał także udział w pracach Grupy Roboczej Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność” (powstałej w kwietniu 1987 r.), która była w opozycji do powołanej przez Lecha Wałęsę Tymczasowej Rady NSZZ „Solidarność” (powstałej 29 sierpnia 1986 r.)⁹.

Dnia 15 grudnia 1989 r. odbył się II Walny Zjazd Delegatów Regionu Leszczyńskiego. Na przewodniczącego Zarządu Regionu wybrano przytłaczającą większością głosów Eugeniusza Matyjas. W 1990 r. przewodniczył Komisji Kwalifikacyjnej dla byłych funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa w województwie leszczyńskim. W sierpniu 1990 r. został mianowany przez premiera Tadeusza Mazowieckiego na stanowisko wojewody leszczyńskiego. Funkcję tę pełnił od 29 sierpnia 1990 r. do 31 stycznia 1994 r.¹⁰

⁸ *Ibidem*; W. Handke, *Solidarność...*, s. 103–116; *Eugeniusz Matyjas*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Eugeniusz_Matyjas (dostęp: 9 VIII 2023).

⁹ W. Handke, *Solidarność...*, s. 121–123; Ł. Kamiński, *Grupa Robocza Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”*, [w:] *Encyklopedia Solidarności*, <https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/13482-Grupa-Robocza-Komisji-Krajowej-NSZZ-Solidarnosc.html?search=9102683895663> (dostęp: 9 VIII 2023); *idem*, *Tymczasowa Rada NSZZ „Solidarność”*, [w:] *Encyklopedia Solidarności*, <https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/14648,Tymczasowa-Rada-NSZZ-Solidarnosc.html?search=622244294> (dostęp: 9 VIII 2023).

¹⁰ APL, Urząd Wojewódzki..., sygn. 642; W. Handke, *Solidarność...*, s. 124–126; M. Zarzycki, M. Łątkowska, *Eugeniusz Matyjas*, [w:] *Encyklopedia Solidarności*, http://www.encysol.pl/wiki/Eugeniusz_Matyjas (dostęp: 9 VIII 2023); R. Leśkiewicz, *Od Służby Bezpieczeństwa do Urzędu Ochrony Państwa*, „Dzieje Najnowsze”, R. XLVIII (2016), s. 178–183.

Był to okres wyjątkowej pracy organizacyjnej i szkoleniowej dla kształtujących się samorządów gminnych i całej sfery gospodarczej. Eugeniusz Matyjas włączył się energicznie i z poświęceniem w ten proces zmian, nawet kosztem swojego urlopu oraz zdrowia. Kilukrotnie wyjeżdżał służbowo za granicę: do RFN, Rosji, Białorusi, USA czy Holandii. Współpracował z dowództwem miejscowej jednostki wojskowej, aktywnie włączając się w jubileusz 50-lecia 69. Pułku Przeciwlotniczego obchodzony w 1994 r. Był także przewodniczącym komitetu fundacji sztandaru dla tegoż pułku¹¹. W 1992 r. został odznaczony przez Ministra Obrony Narodowej Srebrnym Medalem „Za zasługi dla obronności kraju”¹². Był współzałożycielem kulturalno-regionalnego Towarzystwa „Sulima”, które powstało 22 kwietnia 1991 r., a zakończyło działalność w połowie roku 2002¹³. Był przewodniczącym Społecznego Komitetu Budowy Międzyszkolnego Basenu w Lesznie (otwarty w sierpniu 2001 r.)¹⁴. Na terenie przedwojennych koszar 17. Pułku Ułanów Wielkopolskich odsłaniał 2 września 1994 r., odbudowany po zniszczeniach wojennych, pomnik poświęcony poległym w wojnie 1920 r. żołnierzom pułku¹⁵.

Eugeniusz Matyjas był również założycielem i pierwszym prezesem (1994–2012) Leszczyńskiego Stowarzyszenia „Dzieciom Niepełnosprawnym”, które powstało w 1994 r. Jego celem było niesienie wszechstronnej pomocy dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej w ich rozwoju, samorealizacji i adaptacji życiowej. W latach 2000–2016 stowarzyszenie wydawało czasopismo regionalne „Nowa Elita”¹⁶. Od 1994 r. do 1998 r. był radnym miasta Leszna. Był współzałożycielem Instytutu Historycznego im. gen. Stefana „Grota” Roweckiego w Lesznie oraz jego pierwszym prezesem w latach 1995–2003. Instytut został zarejestrowany 23 października 2003 r.¹⁷ Od 1997 r. działał w Stronnictwie Konserwatywno-Ludowym i był prezesem Zarządu Powiatowego. Współpracował z Akcją Wyborczą

¹¹ Informacje od byłego dowódcy 69. pplot. płk. Mirosława Rochmankowskiego, który w mowie żałobnej podkreślił zasługi Eugeniusza Matyjas dla pułku.

¹² APL, Urząd Wojewódzki..., sygn. 642.

¹³ Informacje od byłego członka Zarządu Towarzystwa „Sulima”.

¹⁴ APL, Urząd Wojewódzki..., sygn. 642.

¹⁵ E. Śliwiński, *17 Pułk Ułanów Wielkopolskich. Geneza – organizacja – działania bojowe*, Leszno 2008, s. 565–566. Pomnik odsłaniał razem z lekarzem Bolesławem Szudejką – inicjatorem odbudowy oraz byłym ułanem pułku, por. w stanie spoczynku Henrykiem Sadowskim.

¹⁶ Leszczyńskie Stowarzyszenie „Dzieciom Niepełnosprawnym”, http://ngo.leszno.pl/Leszczynskie_Stowarzyszenie_D (dostęp: 10 VIII 2023) oraz informacje od Władysława Nowocińskiego – wiceprezesa stowarzyszenia w latach 1994–2012, a następnie prezesa do 2016 r.

¹⁷ Instytut im. Gen. Stefana „Grota” Roweckiego, <https://rejestr.io/krs/176761/instytut-im-gen-stefana-grota-roweckiego> (dostęp: 10.08.2023).

Solidarność¹⁸. W 2002 r. zajął 4. miejsce spośród siedmiu kandydatów w wyborach na prezydenta Leszna (startował z ramienia Samorządowego Bloku Centro-Prawicy)¹⁹. W 2000 r. był współzałożycielem Fundacji Rozwoju Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. J.A. Komeńskiego w Lesznie i jej prezesem w latach 2000–2023. W 2000 r. otrzymał odznakę Zasłużony Działacz Kultury, a w 2002 r. został członkiem Społecznej Rady Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Lesznie. Od 2003 r. był dyrektorem Przedsiębiorstwa Handlowo-Usługowego Pieprzyk Sp. z o.o. w Rawiczu, a od 2004 r. został zatrudniony w niepełnym wymiarze czasu pracy (ze względu na pogarszający się stan zdrowia)²⁰.

Eugeniusz Matyjas zmarł 6 maja 2023 r. Pochowany został 10 maja na cmentarzu w Lesznie przy ul. Kąkolewskiej u boku zmarłej 12 marca 2008 r. żony Grażyny (ur. 28 marca 1950 r.). Związek małżeński z Grażyną Kasprzykowską zawarł w 1974 w Kłodzku. Małżeństwo miało dwoje dzieci: Wojciecha (ur. 1974 r.) i Katarzynę (ur. 1978 r.).

¹⁸ *Stronnictwo Konserwatywno-Ludowe*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Stronnictwo_Konserwatywno-Ludowe (dostęp: 9 VIII 2023).

¹⁹ Serwis PKW – Wybory 2002, <https://wybory2002.pkw.gov.pl/wojt/t1/dk1/w30/m3063.html> (dostęp: 9.08.2023).

²⁰ M. Zarzycki, M. Łętowska, *Eugeniusz Matyjas...*